

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASI NEFT-GAZLI INVESTICIYALIQ BLOKLARINA SÍPATLAMA

Seydullayev A.M.

Ájiniyaz atundađı NMPI Geografiya hám EBT tálım bađdarı 2-kurs studentı

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15170169>

Ózbekstan Respublikası xalqınıń tez pátler menen kóbeyıwı nátiyjesinde neft hám tábiyyıy gaz resurstarına, awıl xojalıđı, sanaat hám fizikalıq tutınıwshılardıń elektr energiyasına bolđan talabınıń jıldan-jılğa kóbeyıwı nátiyjesinde Ózbekstan Respublikası tábiyyıy gazdı eksport etiwshi mámleketler qatarınan onı import etiwshi mámleketler qatarına qosıldı.

Ózbekstan Respublikasında 2024-jıldıń 12 ayı juwmaqları boyınsha 44,6 mlrd m³ tábiyyıy haz qazıp alınđan bolıp, bul kórsetkish jıldan-jılğa kemeyip barmaqta (1-keste).

1-keste

Ózbekstan Respublikasında tábiyyıy gaz qazıp alıw kórsetkishleri (2010-2024-jıllar aralıđı)

Jıl	Qazıp alınđan kólem (mlrd m ³)	Jıl	Qazıp alınđan kólem (mlrd m ³)	Jıl	Qazıp alınđan kólem (mlrd m ³)
2010	65958,5	2015	54600,5	2020	49768,2
2011	63040,9	2016	56132,1	2021	53802
2012	61531	2017	56642,2	2022	51678,4
2013	58305,4	2018	61585,5	2023	46710,4
2014	54161,2	2019	60711,9	2024	44 600

Ózbekstan Respublikası Statistika komiteti mađlıwmatları boyınsha

Neft qazıp alıw boyınshada kórsetkishler jıldan-jılğa tómenlep (2-keste), 2024-jıldıń 12 ayı dawamında 713,4 mıń tonna neft qazıp alınđan. Respublika neft hám neft ónimlerine bolđan talabın import esabınan qanaatlandıradı.

2-keste

Ózbekstan Respublikasında neft qazıp alıw kórsetkishleri (2010-2024-jıllar aralıđı)

Jıl	Qazıp alınđan kólem (mln t)	Jıl	Qazıp alınđan kólem (mln t)	Jıl	Qazıp alınđan kólem (mln t)
2010	2017,9	2015	1000,1	2020	739,4
2011	1901,6	2016	867,9	2021	774,1
2012	1571,7	2017	813,6	2022	787,9
2013	1279,8	2018	745,7	2023	778,3
2014	1031,3	2019	698,7	2024	713,4

Ózbekstan Respublikası Statistika komiteti mađlıwmatları boyınsha

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI”

Respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi

Neft hám tábiyy gazdi qazıp alıw azayıwı, onı import etiw kórsetkishleriniń kóbeyiwı Ózbekstandaǵı neft-gaz resurslarına eń perspektivalı ayaqlardan biri bolǵan Qaraqalpaqstan Respublikasınıń Ústirt platosı hám Aral akvatoriyasındaǵı neft-gazli investiciyalıq bloklarda izlew-barlaw hám burǵılaw jumısların jedellestiriwdi talap etpekte.

1960-jılı Ústirtte birinshi márte izlew-barlaw jumıslarında parametrikalıq burǵılanıwı baslandı. Birinshi náwbette barlaw burǵısınıń tiykarǵı baǵdarı Aqtumsıq iri kóteriliw zonasına qaratıldı, sonıń nátiyjesinde bul zonalardıń kelesheginıń joqlıǵı belgili boldı. Aldaǵı waqıtları izlew-barlaw jumısları keleshegi bar terrtoriyalarǵa qaratıldı. Izlew-barlaw jumısları Barsakelmestiń shıǵıs hám arqa bólimlerinde (Alanbek, Aqqulaq, Áseke-awdan, Quwanış, Qaraoy) hám jańa Áseke awdan bortınıń shetlerinde, Shaqpaqtıda alıp barıla baslandı.

Qaraqalpaqstan Respublikası neft-gaz resurslarınıń geografialıq jaylasıwına qaray tómendegi neft-gazli investiciyalıq bloklarǵa ajratıwımız múmkin:

- 1) Aqtumsıq
- 2) Quwanış
- 3) Aqiyin
- 4) Nasambek
- 5) Qubla Úrge
- 6) Aqsholaq
- 7) Shaqpaqtı
- 8) Sudoche
- 9) Aral akvatoriyası

Sonnan Aqtumsıq, Quwanış, Aqiyin, nasambek, Batis Úrge, Aqsholaq hám Shaqpaqtı blokların “Uzbekneftegaz” MXK menen birgelikte Rossiyanıń “Gazprom” kompaniyası birge úyrenbekte.

Al Sudoche blogında “Uzbekneftegaz” MXKniń ózi geologialıq barlaw, burǵılaw, razvedka jumısların alıp barmaqta. Bul aymaqta eń úlken tábiyy gaz kánleri ashılǵan. Olar Súrgil, Berdaq, Shıǵıs Berdaq, Arqa Berdaq kánleri esaplanadı.

Investiciyalıq bloklar maydanı

№	Investiciyalıq blok atı	Maydanı (km ²)
1	Aqtumsıq	7 438
2	Quwanış	5 210
3	Aqiyin	12 510
4	Nasambek	5 415
5	Batis Úrge	1 645
6	Aqsholaq	2 104
7	Shaqpaqtı	3 715

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI”

Respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi

Aqtumsiq bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 100 mlrd. metr kubtan artıq bolıp, bul blokta Qaraqalpaqstan, Kóklem, Tereńqudıq, Qubla Tereńqudıq, Arqa Jalǵısuw, Jalǵısuw, Razlomin, Oraylıq Xaroy, Shıǵıs Xaroy, Batis Xaroy, Bayterek, Jaylaw gaz kánleri jaylasqan.

Quwanış bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 50 mlrd. metr kubtan artıq bolıp, bul blokta Quwanış, Batis Quwanış, Kassarma, Saritegis gaz kánleri jaylasqan.

Aqiyin bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 100 mlrd. metr kubtan artıq bolıp, bul blokta Tájenqazǵan, Batis Tájenqazǵan, Arqa Tájenqazǵan, Tilewqudıq, Arqa Tilewqudıq, Shomanay, Kólbay, Umaybay, Batis Umaybay, Aqiyin, Shıǵıs Aytuz, Bakush, Arqa Tuley, Jiyes, Kurluk, Ayjankós, Qubla Ayjankós, Itgibay gaz kánleri jaylasqan.

Nasambek bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 50 mlrd. metr kubtan artıq bolıp, bul blokta Qayqurǵan, Qirgiay, Nasambek, Atorbay, Shıǵıs Atorbay gaz kánleri jaylasqan.

Keyingi 10 jıllıq geologiyalıq izertlew dawamında kólemi 250 mlrd. kubmetrdi quraytuǵın 9 gaz káni ashıldı.

Qubla Úrge bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 100 mlrd. metr kubtan artıq bolıp, bul blokta Úrge, Dali, Ájibay, Qaraqudıq gaz kánleri jaylasqan.

Aqsholaq bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 100 mlrd. metr kubtan artıq bolıp, bul blokta Qosqayır, Oraylıq Qosqayır, Alambek, Arqa Alambek, Batis Alambek, Qubla chink, Batis Barsakelmes, Aqsholaq, Kóksholaq, Qarasholaq gaz kánleri jaylasqan.

Shaqpaqtı bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 50 mlrd. metr kubtan artıq bolıp, bul blokta Shaqpaqtı, Kókbaqtı, Otınshı, Tasoyıq, Qubla Tasoyıq, Ergazı, Jel, Shaxtı, Chuymaq, Assekeawdan, Shıǵıs Assekeawdan, Qubla Assekeawdan, Qumoy, Qumoy-2, Jantır, Nikolaevsk, Qaraawdan, Tamarlı, Qubla Tamarlı gaz kánleri jaylasqan.

Ózbekstandaǵı eń investiciyalı blok esaplanatuǵın Sudoche bloginiń gaz resurslariniń ulıwma zapası 250 mlrd. kub metrden joqarı bolıp, bul aymaqta eń úlken gaz kánleri jaylasqan. Olar Shege, Shaǵırlıq, Berdaq, Arqa Berdaq, Shıǵıs Berdaq, Súrgil, Úshsay bolıp, Bul gaz kánleri bazasında Ózbekstandaǵı eń úlken kárxanalardan biri Ústirt gaz-ximiya kompleksi óz jumısın basladı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Turdimambetov, I., Joldasov, A., Iskenderov, A., & Uzaqbaev, Q. (2022). Qaraqalpaqstanm ekonomikalıq ham socialliq geografiyasi.

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI”

Respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi

2. Uzakbaev K. K., Qurbaniyazov Q. A., Xidirbaeva N. A. GEOGRAPHICAL LOCATION OF OIL-GAS RESOURCES THE REPUBLIC KARAKALPAKSTAN AND THEIR USE IN INDUSTRY //Экономика и социум. – 2023. – №. 3-2 (106). – С. 325-328.
3. Uzakbaev K. K., Uzbekistan K., Nukus Baltabaev O. O. GEOGRAPHICAL BACKGROUND OF ARAL GEO-ECOLOGICAL DISASTER //Доктор экономических наук, профессор ЮВ Федорова Доктор философии педагогических наук (PhD), доцент, Мухаммадиев КБ Доктор социологических наук, доцент ТВ Смирнова. – 2023. – С. 3.
4. Узакбаев К. К. АҲОЛИГА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАЛАРИ ГЕОГРАФИЯСИДА ЯРАТИЛГАН НАЗАРИЯЛАР ТАҲЛИЛИ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 17. – С. 919-929.
5. Узакбаев К. К. АҲОЛИГА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАЛАРИНИ ҲУДУДИЙ ТАШКИЛЛАШТИРИШ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 233-240.
6. Узакбаев К. К. ҚИШЛОҚ ЖОЙЛАРДА АҲОЛИГА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАЛАРИНИ ҲУДУДИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 17. – С. 845-857.
7. Утепова Г. Б., Узакбаев К. К. РОСТ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН И ЕГО ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ //Экономика и социум. – 2021. – №. 10 (89). – С. 1121-1130.
8. Раджапов М.Я., Ешпанова Г., Матмуратов Е.Р. Локальные геоэкологические проблемы и их последствия. – Международный научно-практический журнал «Экономика и социум». 03(118) 2024.
9. Eshimbetov U. et al. Territorial composition of agriculture in the Aral Sea Region of Uzbekistan //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 510. – С. 01040.
10. Ешимбетов У., Наурузбаева Г., Дальжанов К. Методические вопросы анализа и прогнозирования индустриального развития региона с учетом рационального использования минеральных ресурсов //Экономика и социум. – 2020. – №. 12 (79). – С. 532-540.
11. Ешимбетов У. Х. Формирование точек производственного роста на базе минерально-сырьевых ресурсов как совершенствование территориальной организации промышленности региона (на примере Республики Каракалпакстан) //Экономика и предпринимательство. – 2017. – №. 11. – С. 232-237.
12. Раджапов М. Я., Умаров Е. К., Искендеров А. Б. Қорақалпоғистон худудининг географик ўрганилиш тарихи //Ўзбекистон география жамияти ахбороти. – Т. 22. – С. 74-76.
13. Radjarov M. et al. Qoraqalpogiston hududining tabiati va tabiiy boyliklarining geografik organilish tarixi //in Library. – 2021. – Т. 21. – №. 4. – С. 56-57.
14. Искендеров А. Б., Абдираманов Б. С. У. ЖАНУБИЙ ОРОЛБЎЙИДАГИ ТАБИИЙ ГАЗ КОНЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 10. – С. 335-339.
15. Вахобов Х. В. Вахобов Улугбек Хурбоевич, Искендеров Алишер Базарбаевич. Типизация горнодобывающих и горно-перерабатывающих сооружений по степени их влияния на окружающую среду //Табиий географиянинг регионал муаммолари Илмий конференция материаллари тўплами. – 2002. – С. 103-105.
16. Умаров, Е. К., Искендеров, А. Б., Раджапов, М. Я., & Айтуганова, А. К. Қорақалпоғистон Республикаси халқ хўжалигини худудий такомиллаштириш муаммолари. *Ўзбекистон География жамияти ахбороти*, 22, 57-59.
17. Искендеров А. Б., Абдираманов Б. С. У. ЖАНУБИЙ ОРОЛБЎЙИДАГИ ТАБИИЙ ГАЗ КОНЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 10. – С. 335-339.

“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI”

Respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi

18. Iskenderov A. B. GEOGRAPHICAL LOCATION OF CONSTRUCTION RAW MATERIAL RESOURCES IN THE REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN //Экономика и социум. – 2023. – №. 10 (113)-2. – С. 150-153.
19. Iskenderov A. B. THE CURRENT STATE OF USE OF NATURAL GAS FIELDS IN THE ISLET REGION OF THE REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN //Экономика и социум. – 2023. – №. 11 (114)-2. – С. 139-142.
20. Искендеров А. Б., Раджапов М. Я., Жолдасов А. К. Қорақалпоғистон Республикасини географик районлаштиришда табиий ресурсларнинг аҳамияти //Табиий ва иқтисодий географик районлаштиришнинг долзарб муаммолари. Илмий-амалий конференция материаллари.-Т.: УзМУ. – 2004. – С. 85-87.
21. Вахобов Х., Искендеров А. Б., Саидкаримова З. С. Научно-методические основы изучения основных тенденций изменения литогенной основы ландшафтов в горнопромышленных районах //Ўзбекистон География жамияти ахбороти. – Т. 23. – С. 14-15.